

Cieślak, Tadeusz

"Das abenteuerliche Leben des sozialrevolutionären Agitatore Carl Minister 1873-1942", Kurt Koszyk, "Archiv fur Sozialgeschichte", T. 5, 1965 : [recenzja]

Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego 6/2, 263-265

1967

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

I

Kurt Koszyk: *Das abenteuerliche Leben des sozialrevolutionären Agitatore Carl Minster (1873—1942)*, nadb. z „Archiv für Sozialgeschichte” (Hannover), 1965, t. 5, s. 193—225.

Autor omawianej pracy wywołał poważne zainteresowanie historyków prasy monografiami o historii niemieckiej prasy socjaldemokratycznej¹. Kilka mniejszych jego prac poświęconych historii niemieckiej prasy socjaldemokratycznej na Śląsku² wzbudza dodatkowe zainteresowanie w Polsce, ułatwiając poznanie przeszłości śląskiej. Z jego badań nad prasą socjaldemokratyczną wywodzi się również omówienie życia i działalności lewicowego dziennikarza niemieckiego, który na skutek swojej wrogości do pruskiego militarizmu został zaliczony przez hitleryzm do rzędu groźnych przeciwników i ostatecznie w 1942 r. skazany na karę śmierci.

Urodzony w 1873 r. w Bawarii, wyemigrował Carl Minster już w 1896 r. do Stanów Zjednoczonych i tam pozostał do 1912 r., biorąc żywy udział w ruchu robotniczym emigracji niemieckiej, szczególnie w dziedzinie publicystycznej. Był redaktorem niemieckich gazet robotniczych w Filadelfii, a następnie w Nowym Jorku. Jeszcze w czasie pobytu w Stanach Zjednoczonych nawiązał kontakt z prasą socjaldemokratyczną w Niemczech i przez szereg lat był jej korespondentem. Przeniesienie się w 1912 r. do Niemiec tłumaczył Minster koniecznością leczenia żony, ale dr Koszyk jest zdania, że mogły przy tej decyzji odegrać rolę ostre spory w obrębie amerykańskiego ruchu robotniczego i wydalenie z szeregów partyjnych reprezentantów lewego, rewolucyjnego skrzydła³. Po powrocie do Niemiec Minster został zaangażowany

¹ *Anfänge und frühe Entwicklung der sozialdemokratischen Presse im Ruhrgebiet (1875—1908)*, Dortmund 1953, oraz *Zwischen Kaiserreich und Diktatur*, Heidelberg 1958.

² M. in. *Die Presse der schlesischen Sozialdemokratie*, „Jahrbuch d. Schles. Friedrich-Wilhelms Univ. zu Breslau”, 1960, t. 5, s. 235—249; *Der Schlesische Weberaufstand von 1944 nach Berichten der „Mannheimer Abendzeitung”*, tamże, 1962, t. 7, s. 224—232.

³ K. Koszyk, *Das abenteuerliche Leben...*, s. 194.

do redakcji pism socjaldemokratycznych w Zagłębiu Ruhry. W latach wojny naraził się on bardzo szybko na prześladowanie ze strony władz partii socjaldemokratycznej za popieranie grupy Karola Liebknechta i ostrą krytykę ugodowości partii wobec polityki wojennej Hohenzollernów.

Pozbawiony posady w redakcjach pism podporządkowanych tzw. większości partyjnej założył (w 1916 r.) Minster niezależne pisma („Mitteilungsblatt des Sozialdemokratischen Verein” oraz „Der Kampf”). W obydwu pismach kontynuował walkę z władzami partii socjaldemokratycznej w obronie grupy Karola Liebknechta. Nie zmieniła się jego postawa, gdy pod koniec 1916 r. przeniósł się do Brunszwiku, gdzie objął kierownictwo pisma „Volksfreund”. Przeciwko Minsterowi wielokrotnie występowały władze partyjne, opanowane przez zwolenników popierania polityki zbrojenia i kontynuacji wojny. W Brunszwiku delegaci zarządu socjaldemokracji doprowadzili do szybkiego zwolnienia Minstera z redakcji. Ponieważ pozostał bez pracy, został wezwany przez władze wojskowe do odbycia służby wojskowej.

W czasie poprzednich lat swojej działalności w Niemczech Minster nie przypominał o posiadającym obywatelstwie amerykańskim i tym bardziej nie zrobił tego obecnie, gdy Stany Zjednoczone wypowiedziały Niemcom wojnę. Opuścił potajemnie Niemcy i schronił się w Holandii. W nowym miejscu swego zamieszkania natychmiast włączył się do pracy politycznej. Uzyskawszy pomoc organizacyjną i finansową socjaldemokratów holenderskich wydawał od kwietnia 1917 r. pismo pt. „Der Kampf” w Amsterdamie i przysyłał je różnymi drogami do Niemiec. Główną treścią pisma były atakowanie niemieckiego imperializmu, postulowanie zakończenia wojny z uwagi na bezsensowność niszczenia ludzi w imię interesów garstki kapitalistów i junkrów. Sformułowania „Der Kampf” były bardzo ostre w swoim antywojennym ujęciu i przytaczane przez dra Koszyka wyjątki z raportów wywiadu niemieckiego wskazują na przypisywanie im przez dowództwo niemieckie wielkiego znaczenia.

Równocześnie Minster rozwijał ożywioną działalność agitatorską, występując z przemówieniami na zebraniach emigrantów i uciekinierów niemieckich, w organizacjach żydowskich, lewicowych ugrupowaniach holenderskich, a nawet w ugrupowaniach rosyjskich i łotewskich. Za główne jednak zadanie uważał przemycanie pisma na teren Niemiec. Wywiad niemiecki stale podejrzewał Minstera o pobieranie pieniędzy od przeciwników wojennych Niemiec na prowadzenie propagandy dogodnej dla Ententy. Pragnąc pozbyć się przeciwnika, uznawanego za szczególnie niebezpiecznego, zorganizowano prowokację. Zwabiono Minstera nad granicę holendersko-niemiecką i w dniu 11 XII 1917 r. policja niemiec-

ka porwała go z terenu Holandii. Prowokacja wywołała gwałtowne oburzenie w społeczeństwie holenderskim, zgłoszono interpelację w parlamencie w tej sprawie, przypomniano o obywatelstwie amerykańskim Minstera. Siłę protestów holenderskich przypisać należy uratowanie życia Minstera. Oswobodziła go rewolucja listopadowa w Niemczech, która otwarła bramy więzień dla wielu więźniów politycznych.

Kierownictwo pisma „Der Kampf” w Amsterdamie po porwaniu Minstera przejął Wilhelm Pieck, a wśród współpracowników występowały nazwiska Franza Mehringa, Edwarda Bernsteina, Klary Zetkin i Karola Radka. Wiele miejsca w „Der Kampf” poświęcono poparciu hasła rewolucji październikowej w Rosji.

Po wyjściu z więzienia Minster powrócił do pracy dziennikarskiej w redakcjach lewicy socjaldemokratycznej. Przez pewien czas pracował w prasie komunistycznej, jednak najdłużej w pismach związanych z tzw. Niezależną Partią Socjaldemokratyczną. W latach 1923—1924 współdziałał z ruchem separatystycznym w Palatynacie, będąc nawet sekretarzem stanu w autonomicznym rządzie. Jego nazwisko pojawiło się w prasie niemieckiej ponownie w 1928 r. i aż do objęcia władzy przez hitlerowców był związany z lewicą socjaldemokratyczną. Po nieudanych próbach pracy konspiracyjnej schronił się do Zagłębia Saary, gdzie jako współpracownik „Saarlouiser Journal” i „Saarländischer Generalanzeiger” mobilizował opinię społeczną do głosowania przeciwko przyłączeniu do Niemiec hitlerowskich. Po ogłoszeniu wyników plebiscytu w sprawie przynależności państwowej Zagłębia Saary przeniósł się Minster do Francji i zamieszkał najpierw w Metz, a następnie w Paryżu. Po klęsce Francji próbował restytuować swoje obywatelstwo amerykańskie i wywędrować do USA, ale bezskutecznie. Z wyjątkiem lat 1924—1928 inne okresy życia i działalności Minstera przedstawia dr Koszyk na podstawie akt urzędów niemieckich, które pilnie obserwowały Minstera, aby ostatecznie poprzez gestapo aresztować go prawdopodobnie w 1942 r. W każdym razie w dniu 27 VII 1942 r. tzw. sąd ludowy (Volksgerichtshof) w Neustadt a. W. w oparciu o akta przedłożone przez gestapo oraz zeznania kupca z Duisburga — Hugo Pfeifera — skazał Minstera na karę śmierci. Wyrok został wykonany.

Słusznie dr Koszyk nazwał życie Minstera burzliwym. Działał on na dwóch kontynentach, zawsze jako rzutki dziennikarz i agitator lewicy niemieckiej, często skłócony i wiążący się z różnymi jej odłamami, ale zawsze na lewicy. Stały nadzór ze strony wywiadu niemieckiego, kontynuowany przez gestapo, jest nie tylko dowodem aktywności i talentów Minstera, ale również uznania prasy za wyjątkowo niebezpieczną broń w zwalczaniu militarystyki i hitlerizmu.

Tadeusz Cieślak